

VERSLUMO TENDENCIJOS LIETUVOJE 2019 M. PRADŽIOJE

Parengta 2019 m. rugsėjo 30 d.

Versli
Lietuva

SANTRAUKA

- Vertinant 2019 m. pirmojo pusmečio verslo struktūros rodiklius, pastebėtina, kad ekonominė aplinka buvo palanki verslo kūrimui ir verslo plėtrai. 2019 m. antrąjį pusmetį tikimasi nuosaikesnės ekonomikos raidos, o tai lems ir nuosaikesnę verslumo rodiklių kaitą.
- Lėtėjantis ES šalių augimas lemia nuosaikesnę Lietuvos įmonių produkcijos paklausą eksporto rinkose ir lėtina BVP augimo perspektyvas. Tai atitinkamai daro poveikį įmonių investiciniams sprendimams. Jau 2019 m. pirmąjį pusmetį kai kurie ekonominiai rodikliai rodė lėtėjančios ekonomikos augimo požymius – įmonių pajamos ir pelnas augo nuosaikiau, buvo stebimas nuosaikesnis produktyvių investicijų augimas, o lėtėjantis darbo užmokesčio augimo tempas rodo, kad įtampa darbo rinkoje slūgsta. Todėl jau 2019 m. antrąjį pusmetį galima tikėtis nuosaikesnės verslo struktūros rodiklių raidos.

I. EKONOMINĖ APLINKA, RINKOS AUGIMAS IR JOS PELNINGUMAS

Rinkos augimas ir jos pelningumas yra labai svarbūs veiksniai naujo verslo kūrimui ir esamo verslo plėtrai. Realusis BVP 2019 m. pirmąjį ir antrąjį ketvirtį augo atitinkamai 4,0 proc. ir 3,9 proc. per metus, taigi, visų 2019 m. ekonomikos augimas turėtų būti spartus. Vis dėlto, 2019 m. antrąją pusę tikimasi lėtesnės ekonominio aktyvumo kaitos, o 2020 m. prognozuojamas dar didesnis BVP augimo lėtėjimas. Viena to priežasčių – lėtesnė eksporto plėtra, kurią, prognozuojama, lems nuosaikus ES-28 šalių narių ekonomikų augimas. Taip pat tikimasi ir lėtesnės investicijų bei valdžios sektoriaus vartojimo kaitos. Tai atitinkamai turėtų lemti ir lėtesnę verslo plėtrą Lietuvoje.

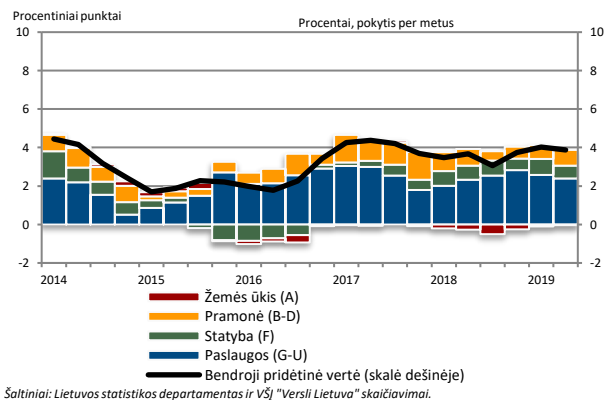
- **Lietuvos ekonomika auga; 2019 m. pirmąjį pusmetį pagrindinis ekonomikos plėtros veiksnys buvo auganti vidaus paklausa, taip pat nemenkai prisidėjo ir eksportas.** 2018 m. ekonominis aktyvumas Lietuvoje didėjo 3,5 proc., o 2019 m. pirmąjį ir antrąjį ketvirtį – atitinkamai 4,0 proc. ir 3,9 proc. per metus. 2019 m. pirmąjį pusmetį prie BVP augimo labiausiai prisidėjo privatusis vartojimas ir investicijos. Taip pat, 2019 m. pirmąjį ketvirtį dėl ganėtinais sparčiai augančio eksporto, nemenką BVP augimo dalį nulėmė ir grynasis eksportas. Antrąjį ketvirtį eksporto augimas sulėtėjo, o importo – spartėjo, o tai lėmė neigiamą grynojo eksporto įtaką BVP kaitai (žr. pav. 1-2).
- **Pagal ūkio sektorius prie ekonominio augimo teigiamai prisideda visos ūkio veiklos, išskyrus žemės ūkį.** 2019 m. pirmąjį pusmetį labiausiai prie ekonominio aktyvumo didėjimo prisidėjo paslaugų sektorius (ypač G–I veiklos pagal ERVK2 redakciją), taip pat apdirbamoji gamyba ir statyba. Kitos verslo paslaugų sektoriaus veiklos – informacijos ir ryšių (J veikla pagal ERVK2 redakciją), administracinės ir aptarnavimo bei profesinės, mokslinės ir techninės veikla (M-N veiklos pagal ERVK2 redakciją) – taip pat nuosaikiai auga ir teigiamai prisideda prie BVP augimo. Žemės ūkio veiklos indėlis į BVP augimą yra neigiamas nuo 2015 m. pabaigos (žr. pav. 1-2).
- **2019 m. Europos Komisija prognozuoja gerokai lėtesnę nei 2018 m. ES šalių plėtrą¹, tačiau Lietuvos ūkio augimas 2019 m., tikėtina, bus spartesnis nei 2018 m. Vis dėlto, ateityje tikimasi ir Lietuvos ekonominio aktyvumo augimo lėtėjimo.** 2019 m. antrąjį ketvirtį Lietuvos eksporto augimas lėtėjo, o tai yra susiję su lėtesne ES šalių, svarbių Lietuvos eksporto partnerių, ekonominio aktyvumo kaita. Lietuvos eksportuotojų produkcijos paklausa yra tiesiogiai susijusi su ekonomine situacija ES-28 šalyse narėse, todėl lėčiau augantis ES šalių (ypač

¹ Europos Komisija. https://ec.europa.eu/info/publications/european-economic-forecast-summer-2019_en

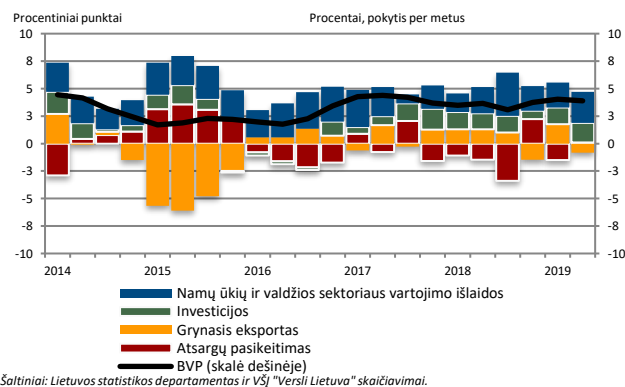
Vokietijos) BVP lėtina Lietuvos eksporto augimą. 2019 m., tikimasi, kas Lietuvos realiojo BVP augimas sieks 3,7 proc., o 2020 m. jis sulėtės iki 2,4 proc.² Pagrindinės lėtėjimo priežastys – mažiau nei 2019 m. augančios investicijos ir valdžios sektoriaus vartojimas bei nuosaiki eksporto plėtra. Lėčiau auganti užsienio ir vidaus paklausa atitinkamai lems ir lėtesnę darbo užmokesčio, užimtumo, nedarbo ir kt. ekonominių kintamųjų kaitą.

• **2019 m. pirmąjį pusmetį ekonominė aplinka Lietuvoje buvo ganėtinai palanki verslui, tačiau antrąjį metų pusmetį tikimasi nuosaikesnės verslo plėtros.** Naujo verslo kūrimasis ir esamo verslo plėtros galimybės labai priklauso nuo ekonominės aplinkos, kuriose veikia verslo įmonės ir asmenys, savarankiškai užsiimantys ekonomine veikla. Vieni svarbiausių veiksnių, lemiančių apsisprendimą kurti verslą arba jį plėsti yra rinkos augimo potencialas, jos geras pelningumas bei geras prieinamumas prie išorinių finansavimo šaltinių (pvz. kreditų ir/ar ES paramos lėšų). 2019 m. pirmąjį metų pusmetį ekonominis aktyvumas Lietuvoje sparčiai augo, tačiau eksporto raida, darbo rinkos kintamųjų (nedarbo, darbo užmokesčio), verslo finansavimo ir kt. rodiklių kaita rodo, kad verslo plėtra antrąjį pusmetį turėtų lėtėti.

1 pav. Bendrosios pridėtinės vertės kaita 2014–2019 m. (gamybos metodu; palyginamosiomis kainomis)

2 pav. BVP kaita 2014–2019 m. (išlaidų metodu; palyginamosiomis kainomis)

II. PAGRINDINIAI VERSLUMO RODIKLIAI LIETUVOJE

2019 m. pradžioje Lietuvoje buvo 84,9 tūkst. veikiančių įmonių. Daugiau nei 80 proc. veikiančių įmonių buvo labai mažos ir mažos įmonės įdarbinančios iki 9 darbuotojų. Daugiausia įmonių veikia prekyboje (29,1 proc.). Tarp kitų paslaugų sektoriaus veiklų, didžiausias dalis veikiančių įmonių struktūroje sudaro profesinė, mokslinė ir techninė veikla (12,3 proc.) bei transportas ir saugojimas (9,8 proc.). Pramonėje veikiančių įmonių buvo apie 11 proc., statyboje – beveik 10 proc., žemės ūkyje – mažiau nei 3 proc.

• **2019 m. pradžioje Lietuvoje veikė 84,9 tūkst. įmonių – daugiausia jų (apie 80 proc.) buvo labai smulkios (turinčios 0–4 darbuotojus) ir smulkios (turinčios 5–9 darbuotojus) įmonės** (žr. 1 lentelę). Palyginti su 2018 m., per metus veikiančių įmonių skaičius paaugo 1,7 proc. (arba 1,5 tūkst.); tai iš esmės nulėmė labai mažų įmonių (turinčių 0-4 darbuotojus) skaičiaus augimas (1,8 tūkst.). Veikiančių įmonių, įdarbinančių iki 250 darbuotojų (tai

² Finansų Ministerija. <http://finmin.lrv.lt/lt/aktualus-valstybes-finansu-duomenys/ekonomines-raidos-scenarijus>

yra vienas iš smulkių ir vidutinių įmonių apibrėžimo kriterijų) dalis šalies ūkyje nuo 2011 m. beveik nekito ir sudarė virš 99 proc. Vis dėlto, pastarojo laikotarpio tendencijos rodo, kad verslo įmonės Lietuvoje turi tendenciją smulkėti – 2019 m. pradžioje labai mažų įmonių dalis ekonomikoje padidėjo 1 proc. punktu (nuo beveik 62 proc. iki 63 proc.), tačiau akivaizdžios tendencijos, kad tai turėtų tęstis ir ateityje, kol kas nėra.

• **Daugiausia įmonių 2019 m. pradžioje veikė prekyboje (29,1 proc. arba 24,7 tūkst.) ir paslaugų sektoriaus veiklose** – profesinėje, mokslinėje ir techninėje veiklose (12,3 proc. arba 10,4 tūkst.), transporte ir saugojime (9,8 proc. arba 8,3 tūkst.). Pramonėje veikė 9,4 tūkst. (arba 11,1 proc.), statyboje – 8,4 tūkst. (arba 9,9 proc.), o žemės ūkyje – 2,3 tūkst. (arba 2,7 proc.) visų Lietuvos įmonių.³

1 lentelė. Veikiančių įmonių struktūra 2019 m. pradžioje

Pagal dydį											
	Iš viso	0–4 darbuotojų	5–9 darbuotojai	10–19 darbuotojų	20–49 darbuotojai	50–99 darbuotojai	100–149 darbuotojai	150–249 darbuotojai	250–499 darbuotojai	500–999 darbuotojai	1 000 ir daugiau darbuotojų
Skaičius, tūkst. vnt.	84,9	53,2	16,0	8,0	4,9	1,6	0,5	0,3	0,2	0,1	0,1
Dalis (nuo visų ūkio subjektų skaičiaus)		62,7	18,8	9,4	5,8	1,9	0,6	0,4	0,3	0,1	0,1
Pokytis per metus, tūkst. vnt.	1,7	1,8	-0,3	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pagal ūkio sektorius											
	Iš viso	Žemės ūkis (A)	Pramonė (B-E)	Statyba (F)	Didmeninė ir mažmeninė prekyba (G)	Profesinė, mokslinė ir techninė veikla (M)	Transportas ir saugojimas (H)	Nekilnojamojo turto operacijos (L)	Apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikla (I)	Administracinė ir aptarnavimo veikla (N)	Kitos paslaugos
Įmonių skaičius, tūkst. vnt.	84,9	2,3	9,4	8,4	24,7	10,4	8,3	5,1	3,5	3,3	9,4
Dalis (nuo visų ūkio subjektų skaičiaus)		2,7	11,1	9,9	29,1	12,3	9,8	6,0	4,2	3,9	11,1
Pokytis per metus, tūkst. vnt.	1,7	-0,1	0,1	0,4	-0,1	0,3	0,2	0,3	0,0	0,1	0,2

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir VŠĮ „Versli Lietuva“ paskaičiavimai.

2 lentelė. Pagrindiniai verslumo rodikliai 2009–2019 m.⁴

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
I. Juridiniai asmenys, tūkst. vnt.											
Juridinių asmenų skaičius⁽¹⁾	179,3	182,2	187,3	195,6	207,6	217,8	225,6	231,3	224,7	231,3	
Veikiančių įmonių skaičius⁽²⁾	65,6	63,8	66,8	62,9	65,8	68,3	76,4	79,8	83,3	83,4	84,9
Veikiančių MVĮ skaičius⁽²⁾	65,2	63,4	66,5	62,6	65,5	67,9	76,1	79,5	82,9	83,1	84,5
Naujai įregistruotų juridinių asmenų skaičius⁽¹⁾	8,3	9,2	10,4	14,9	13,5	13,9	10,2	10,5	11,4	11,8	
Išregistruotų juridinių asmenų skaičius⁽¹⁾	5,1	6,1	3,2	3,2	3,2	4,0	4,9	17,3	4,8	4,9	
Bankrotų skaičius⁽¹⁾	3,8	7,1	10,0	11,2	11,1	11,6	11,4	11,8	12,3	11,9	
II. Fiziniai asmenys, tūkst. asmenų											
Savarankiškai dirbančiųjų skaičius (15-74 m.)⁽³⁾	136,2	115,3	114,6	123,6	136,4	141,5	147,6	153,1	147,9	148,5	
Savarankiškai dirbančiųjų, įdarbinančių kitus, skaičius (15-74 m.)⁽³⁾	31,8	28,4	29,6	28,0	28,0	30,2	30,4	32,1	32,9	32,7	
Verslumo lygio rodikliai											
Juridinių asmenų skaičius 1000 gyventojų	57,1	59,7	62,4	65,8	70,5	74,5	78,1	81,2	80,0	82,8	
Veikiančių įmonių skaičius 1000 gyventojų⁽⁴⁾	20,6	20,3	21,9	20,9	22,1	23,2	26,2	27,6	29,2	29,7	30,4

³ Kadangi veikiančių įmonių duomenys yra teikiami kartą per metus, taip pat kasmet yra perskaičiuojami verslumo rodikliai, pastarųjų metų tendencijų aprašą galima rasti <https://www.verslilietuva.lt/wp-content/uploads/2019/06/Verslumo-apzvalga-2018-m.-2019-m.-I-ketv..pdf>

⁴ Kadangi kai kurie išvestiniai verslumo lygio rodikliai yra skaičiuojami naudojant skirtingus duomenų šaltinius, juos paskaičiuoti galima toliau išdėstytu būdu. Veikiančių įmonių skaičius 1000 gyventojų ir veikiančių MVĮ skaičius 1000 gyventojų rodikliai gaunami padalinus veikiančių ūkio subjektų skaičių metų pradžioje iš gyventojų skaičiaus (tūkst. asmenų) metų pradžioje. Juridinių asmenų skaičius 1000 gyventojų paskaičiuojamas dalinant vidutinį metinį juridinių asmenų skaičių iš gyventojų skaičiaus (tūkst. asmenų) kitų metų pradžioje. Kiti rodikliai skaičiuojami atitinkamai.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Veikiančių MVĮ skaičius 1000 gyventojų⁽⁴⁾	20,5	20,2	21,8	20,8	22,0	23,1	26,0	27,5	29,1	29,6	30,2
Naujai įregistruotų juridinių asmenų skaičius 1000 gyventojų	2,6	3,0	3,5	5,0	4,6	4,7	3,5	3,7	4,1	4,2	
Naujai įregistruotų juridinių asmenų skaičius nuo visų (ankstesnio laikotarpio) juridinių asmenų	4,7	5,1	5,7	7,9	6,9	6,7	4,7	4,6	4,9	5,2	
Savarankiškai dirbančiųjų skaičius 1000 gyventojų	4,3	3,8	3,8	4,2	4,6	4,8	5,1	5,4	5,3	5,3	
Savarankiškai dirbančiųjų, įdarbinančių kitus, skaičius 1000 gyventojų	1,0	0,9	1,0	0,9	0,9	1,0	1,1	1,1	1,2	1,2	

Šaltiniai: ⁽¹⁾ Juridinių asmenų registras, ⁽²⁾ Lietuvos statistikos departamentas, ⁽³⁾ Eurostatas, ⁽⁴⁾ Rodikliai atitinkamų metų pradžioje.

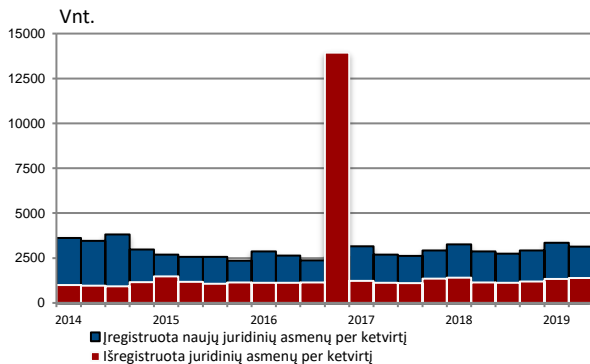
III. NAUJO VERSLO KŪRIMO TENDENCIJOS – JURIDINIAI ASMENYS

2019 m. verslo struktūros rodikliai rodo, kad nauji juridiniai asmenys steigėsi sparčiai, o įmonių išgyvenamumas irgi yra gan aukštas. Vis dėlto, pastarojo laikotarpio įmonių išgyvenamumo rodikliai svarbiausiuose ūkio sektoriuose yra prastesni nei 2018 m. Išgyvenamumo rodikliai yra pablogėję prekyboje, statyboje ir transporto ir saugojimo veiklose, o šios veiklos sudaro didelę ekonomikos dalį. Tai gali rodyti, kad šie ūkio sektoriai galimai susiduria su lėtėjančiu jų produkcijos ar paslaugų paklausos augimu. Žemės ūkio veikloje, apdirbamojoje gamyboje, švietime įmonių išgyvenamumas gerėjo. Taigi, verslo kūrimo perspektyvos Lietuvos ūkio sektoriuose skiriasi.

- **Naujų juridinių asmenų steigimas 2019 m. pirmąjį pusmetį yra šiek tiek spartesnis nei 2018 m.** Remiantis Juridinių asmenų registro (toliau – JAR) duomenimis 2019 m. pirmąjį pusmetį buvo įsteigta 6,5 tūkst. naujų juridinių asmenų – beveik 6 proc. (arba 0,4 tūkst.) daugiau nei atitinkamu 2018 m. laikotarpiu. 2019 m. pirmąjį pusmetį buvo išregistruota 3,7 tūkst. juridinių asmenų, tai buvo šiek tiek daugiau (0,2 tūkst. arba 7,2 proc.) nei 2018 m. Įregistruotų-išregistruotų juridinių asmenų skaičiaus balansas 2019 m., palyginti su 2018 m. buvo šiek tiek pablogėjęs dėl didesnio išregistruotų juridinių asmenų skaičiaus (žr. pav.3). 2019 m. antrojo ketvirčio pabaigoje Lietuvoje buvo 239,3 tūkst. juridinių asmenų.
- **2019 m. pirmąjį pusmetį įmonių išgyvenamumo rodikliai yra šiek tiek geresni nei 2018 m.** Remiantis Valstybinės mokesčių inspekcijos (toliau – VMI) duomenimis, 2019 m. pirmąjį pusmetį daugiau nei 1 metus išgyvenusių įmonių dalis ekonomikoje buvo 58,2 proc.; 2018 m. – 52,4 proc. Išgyvenamumo rodikliai yra pablogėję statyboje ir paslaugų sektoriaus veiklose – prekyboje, profesinėje, mokslinėje ir techninėje bei informacijos ir ryšių veikloje. Šiek tiek jie yra pablogėję ir transporto ir saugojimo veikloje, o žemės ūkyje, apdirbamojoje gamyboje, švietime jie gerėjo. Vis dėlto, stebint bendrąsias tendencijas Lietuvos ekonomikoje, nereikėtų šių rodiklių vertinti vienareikšmiškai – nors ekonomikos mastu rodiklis yra padidėjęs, tačiau pagrindiniuose ūkio sektoriuose jis yra šiek tiek pablogėjęs (žr. pav. 4).
- **Pagal teisinį statusą daugiausia Lietuvoje veikia uždarytų akcinių bendrovių, taip pat individualių įmonių ir mažųjų bendrijų.** Uždarytų akcinių bendrovių 2019 m. pradžioje buvo 68,2 tūkst.; jos sudaro daugiau nei 80 proc. visų veikiančių įmonių Lietuvoje (žr. lentelę 3). Pagal teisinį statusą, Lietuvoje dominuoja uždarnosios akcinės bendrovės, individualiosios įmonės ir mažosios bendrijos.⁵

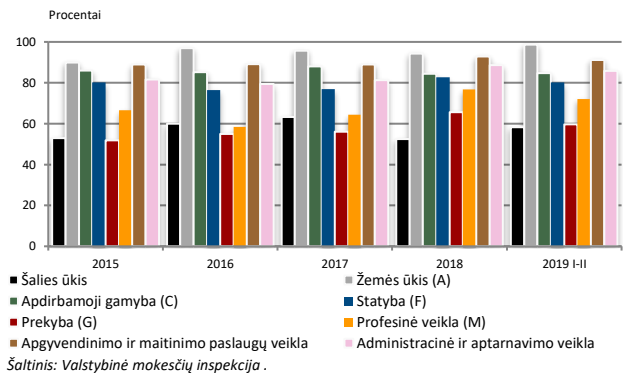
⁵ Kadangi įmonių duomenys pagal teisinį statusą yra teikiami kartą per metus, tendencijų aprašą galima rasti <https://www.versli Lietuva.lt/wp-content/uploads/2019/06/Verslumo-apzvalga-2018-m.-2019-m.-I-ketv..pdf>

3 pav. Juridinių asmenų skaičiaus kaita 2014-2019 m. pradžioje

Šaltiniai: VŠĮ "Registru centras" ir VŠĮ "Versli Lietuva" skaičiavimai.

4 pav. Daugiau nei 1 metus išgyvenusių įmonių dalis 2015-2019 m. (pagal ūkio sektorius)

Šaltinis: Valstybinė mokesčių inspekcija.

3 lentelė. Veikiančių įmonių struktūra pagal teisinį statusą 2013–2018 m.⁶

		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Iš viso	Skaičius, tūkst., vnt.	65,8	68,3	76,4	79,8	83,3	83,4	84,9
	Pokytis per metus, %		3,8	11,9	4,5	4,3	0,2	1,7
UAB	Skaičius, tūkst., vnt.	53,4	55,2	62,6	65,2	66,9	67,4	68,2
	Dalis nuo visų įmonių, %	81,1	80,9	81,9	81,7	80,4	80,8	80,4
	Pokytis per metus, %		3,5	13,2	4,3	2,6	0,8	1,2
AB	Skaičius, tūkst., vnt.	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
	Dalis nuo visų įmonių, %	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3
	Pokytis per metus, %		-0,9	0,0	-0,9	-6,1	-2,7	-2,1
IĮ	Skaičius, tūkst., vnt.	11,0	10,9	10,2	9,9	11,5	10,7	10,1
	Dalis nuo visų įmonių, %	16,7	16,0	13,3	12,4	13,8	12,8	11,9
	Pokytis per metus, %		-0,6	-6,5	-2,9	16,0	-7,1	-5,2
MB	Skaičius, tūkst., vnt.	0,0	0,6	2,2	3,2	3,4	3,8	5,2
	Dalis nuo visų įmonių, %	0,0	0,9	2,9	4,0	4,0	4,6	6,1
	Pokytis per metus, %			246,5	46,4	4,0	14,5	34,0
Kitos teisinės formos	Skaičius, tūkst., vnt.	1,1	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,1
	Dalis nuo visų įmonių, %	1,7	1,7	1,5	1,5	1,4	1,4	1,3
	Pokytis per metus, %		51,1	-2,2	1,4	2,3	0,2	-6,6

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir VŠĮ „Versli Lietuva“ paskaičiavimai.

IV. NAUJO VERSLO KŪRIMO TENDENCIJOS – SAVARANKIŠKAI DIRBANTYS ASMENYS

2019 m. antrąjį ketvirtį šalies ūkyje daugėjo savarankiškai dirbančių asmenų skaičius. Vis dėlto, 2017–2018 m. tendencijos rodo, kad savarankiška veikla tampa vis mažiau patrauklia verslo forma, o 2019 m. tendencijos gali būti trumpalaikės. Teigiamą savarankiškai dirbančiųjų kaitą 2019 m. lėmė statybų sektorius, kuris pasižymi sezoniškumu ir cikliškumu. 2017-2018 m. savarankiškai dirbančiųjų mažėjimo tendencijas ekonomikoje lėmė sparčiai didėjantis samdomųjų darbuotojų darbo užmokestis, taip pat pastovūs teisinės-mokestinės bazės pasikeitimai susiję su savarankišku darbu.

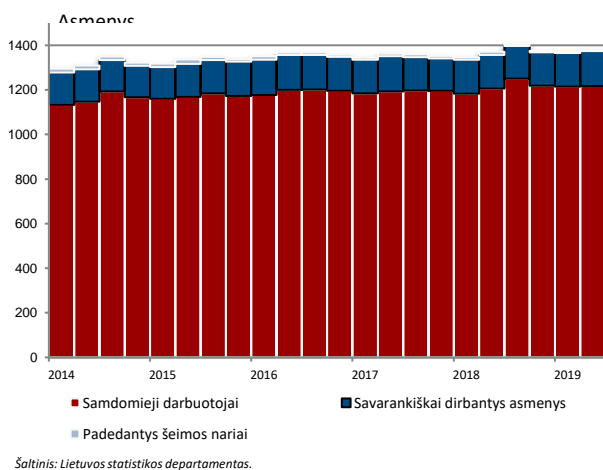
• Nors 2019 m. antrąjį ketvirtį savarankiškai dirbančiųjų skaičius šalies ūkyje paaugo, tačiau, tikėtina, kad tai yra trumpalaikė tendencija. Iki tol savarankiškai dirbančiųjų šalies ūkyje mažėjo nuo 2017 m. 2019 m. antrąjį ketvirtį savarankiškai dirbo 156,6 tūkst. (15+m. amžiaus) šalies gyventojų, tai buvo 3,2 proc. (arba 4,9 tūkst. asmenų) daugiau nei atitinkamu

⁶ Duomenys atitinkamų metų pradžioje.

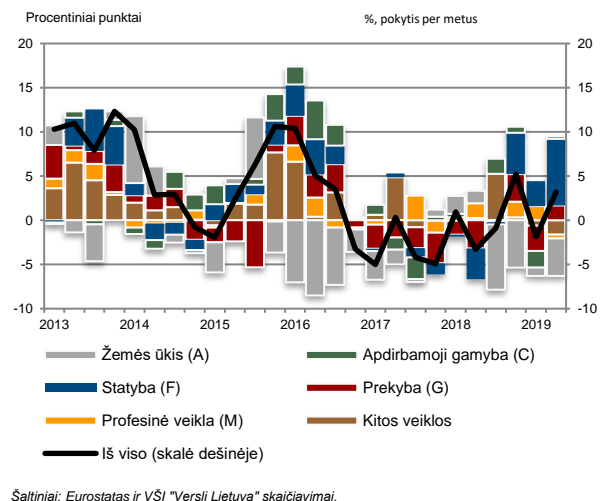
laikotarpiu 2018 m. Kadangi 2019 m. pirmąjį ketvirtį jų skaičius per metus sumažėjo, taigi, 2019 m. pirmąjį pusmetį jų kaita buvo teigiama, bet nedidelė (0,8 proc.). 2019 m. antrojo ketvirčio tendencijas iš esmės nulėmė savarankiškai dirbančiųjų skaičiaus augimas statybų sektoriuje (žr. pav. 6). Kadangi šis ūkio sektorius pasižymi sezoniškumu ir cikliškumu, tikėtina, kad savarankiškai dirbančių asmenų augimo tendencija gali būti trumpalaikė. Pastaraisiais metais savarankiškas darbas tapo vis mažiau patrauklia darbo forma. Tai gali būti siejama su augančiu samdomųjų darbo užmokesčiu ir, tikėtina, pastoviais teisinės-mokestinės bazės keitimais.

- Remiantis VMĮ duomenimis, 2019 m. sausio-rugpjūčio mėn. individualią veiklą vykdančių asmenų skaičius ekonomikoje paauugo. Pagal šį duomenų šaltinį, savarankiškai dirbančiųjų dirbančių pagal verslo liudijimą skaičius didėjo pirmą kartą nuo 2017 m. (2017-2018 m. jų kaita per metus buvo neigiama). Savarankiškai dirbančiųjų dirbančių pagal verslo liudijimą dalis nuo visų individualią veiklą vykdančių asmenų ekonomikoje sudaro apie 17 proc.

5 pav. Užimtumas 2014-2019 m. (pagal užimtumo statusą)

6 pav. Savarankiškai dirbančiųjų asmenų kaita 2013-2019 m. (pagal ūkio sektorius)

V. VERSLO FINANSAVIMAS

Nors Lietuvos ūkis tebeauga sparčiai, dabar vyraujančios verslo finansavimo sąlygos rodo, kad augimas turėtų lėtėti. Lietuvos įmonių pelno augimas 2019 m. yra mažiausias nuo 2013 m., paskolų portfelio kaita yra neigiama. Šios tendencijos rodo, kad ateityje galima tikėtis lėto įmonių investicijų augimo. ES lėšų įsisavinimo tendencijos kol kas nerodo, kas investicijų augimas galėtų spartėti iš šio ekonomikos finansavimo šaltinio.

- **Įmonių pelno augimas ekonomikoje yra lėtas; lėtėja tiek įmonių pajamų, tiek ir sąnaudų augimas.** Ne finansų įmonių pelnas prieš apmokestinimą 2019 m. pirmąjį pusmetį didėjo vos 0,6 proc. per metus. Tai buvo lėčiausias pelno augimas nuo 2013 m. (žr. pav. 7). Dabartinės tendencijos rodo, kad lėtėja tiek įmonių pajamų, tiek ir sąnaudų augimas. Jei 2018 m. pajamos augo 11,5 proc., o sąnaudos, susijusios su ūkine veikla – 12,1 proc., tai 2019 m. pirmąjį pusmetį jos augo po 9,6 proc. per metus. Mažesnis įmonių pajamų augimas gali būti siejamas su lėtėjančiu paklausos augimu, o sąnaudų – su lėtėjančiu darbo užmokesčio šalies ūkyje augimu.

- **Pagal ūkio sektorius, pelnas 2019 m. pirmąjį pusmetį sparčiau augo tik kelete ekonominių veiklų.** Geri pelningumo rezultatai buvo statyboje, transporte ir saugojime,

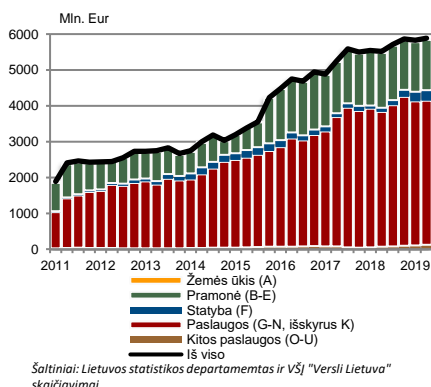
apdirbamojoje gamyboje. Tiesa, pelno augimas buvo gerokai lėtesnis pastarosiose dviejose veiklose, palyginti su 2018 m. pirmuoju pusmečiu. Transporte ir saugojime jo augimas buvo beveik 5 proc. (2018 m. pirmąjį pusmetį – beveik 10 proc.), o apdirbamojoje gamyboje – 3,5 proc. (2018 m. pirmąjį pusmetį – 14,0 proc.). Prekyboje pelno prieš apmokestinimą pokytis per metus yra neigiamas (-17,1 proc.), tačiau šis sektorius tebedirba pelningai. Iš esmės, vertinant visos ekonomikos pelno rodiklius per 2019 m. pirmąjį pusmetį, visi ūkio sektoriai dirbo pelningai, todėl ženklų susijusių su tam tikrų ūkio sektorių galimu nuosmukiu, ekonomikoje nėra.

- **Prieinamumas prie išorinių finansavimo šaltinių prastėja – kreditų, išduotų įmonėms, portfelis 2019 m. antrąjį ketvirtį mažėjo (-3,1 proc.). Tokios pat tendencijos vyrauja ir trečiąjį metų ketvirtį.** Bendroji išduotų paskolų suma 2019 m. antrąjį ketvirtį buvo 8707,5 mln. eurų; ji per metus sumažėjo 280,1 mln. eurų. Atsižvelgiant į tai, kad pelno augimas ekonomikoje lėtėja, ši paskolų išdavimo tendencija nėra gera norint užtikrinti įmonių tvarų augimą. Vis dėlto, teigiama tendencija yra ta, kad ilgalaikių paskolų (nuo 5 m.) portfelis tebeauga (2019 m. liepos mėn. – 5,7 proc.), o būtent šios paskolos dažniausiai būna nukreiptos į įmonių investicijas (žr. pav. 8).

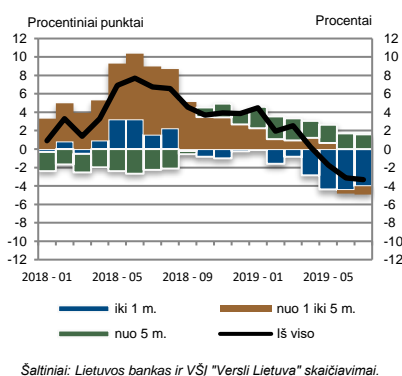
- Stebint tendencijas pagal ūkio sektorius, pažymėtina, kad kreditų mažėjimas profesinėje, mokslinėje ir techninėje (M veikla pagal ERVK2 red.) bei informacijos ir ryšių veiklose (J veikla pagal ERVK2 red.) iš esmės ir nulėmė viso paskolų portfelio sumos ekonomikoje sumažėjimą. Daugelis kitų ūkio veiklų, o ypač nekilnojamojo turto operacijų veikla (L veikla pagal ERVK2 red.) bei transportas ir saugojimas (H veikla pagal ERVK2 red.) teigiamai prisidėjo prie paskolų portfelio kaitos.

- **ES struktūrinės paramos įsisavinimas 2019 m. kol kas yra mažesnis nei 2018m., tačiau lemia palankių išorinių finansavimo šaltinių poveikį ekonomikai.** 2018 m. finansuojamų projektų vertė paaugo apie 5 proc. per metus; 2019 m. sausio-rugsėjo mėn. ji yra mažesnė, palyginti su atitinkamu 2018 m. laikotarpiu, tačiau vis tiek teigiamai veikia Lietuvos ūkio aktyvumą (žr. pav. 9). Pagal daugelį 2014–2020 m. finansinės paramos prioritetų⁷ yra skatinamas verslas, todėl šios programos daro teigiamą poveikį verslo plėtrai Lietuvoje.

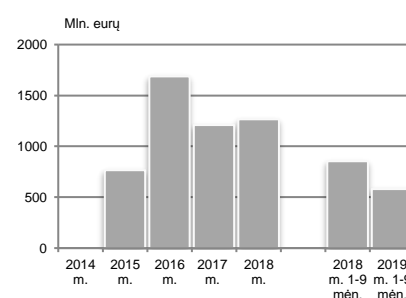
7 pav. Ne finansų įmonių pelnas prieš apmokestinimą (pagal ūkio sektorius); 4 ketvirčių slenkamosios sumos 2011-2019 m.

8 pav. Paskolų įmonėms portfelio kaita 2018-2019 m. (pagal trukmę)

9 pav. ES paramos lėšų panaudojimas 2014-2019 m.

⁷ Pavyzdžiui, mokslinių tyrimų skatinimas, informacinės visuomenės skatinimas, smulkiojo ir vidutinio verslo skatinimas, infrastruktūros plėtros, kokybiško užimtumo ir dalyvavimo darbo rinkoje skatinimas ir kita. Žr. daugiau <http://www.esinvesticijos.lt/lt/statistics/projektai>.

VI. DARBO RINKA, INVESTICIJOS IR VERSLO PLĖTRĄ RIBOJANTYS VEIKSNIAI IR RIZIKOS

Nors darbuotojų trūkumą, kaip veiklą ribojantį veiksni, nurodo nemaža dalis Lietuvos verslo subjektų, tačiau įtampa darbo rinkoje slūgsta. Šią tendenciją labiausiai rodo lėtėjantis darbo užmokesčio augimo tempas. 2019 m. antrąjį pusmetį tikintis lėtesnio ekonomikos augimo, galima numatyti dar nuosaikesnę darbo rinkos rodiklių kaitą. Taip pat tikėtina, kad slops ir darbuotojų trūkumo, kaip veiklą ribojančio veiksnio, poveikis įmonių veiklai.

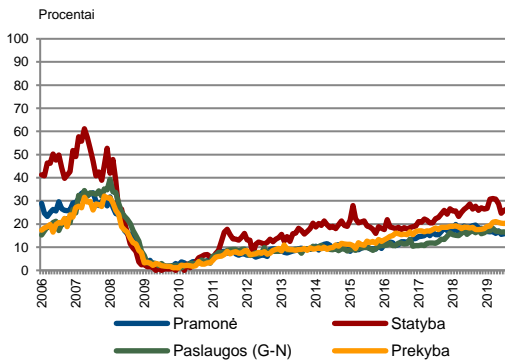
- Darbuotojų trūkumą, kaip veiklą ribojantį veiksni, nurodo nemaža dalis Lietuvos verslo subjektų; jo svarba ekonomikoje tebėra didelė.** 2019 m. visi ekonomikos ūkio sektoriai nurodė, kad jų veiklą riboja reikiamos kvalifikacijos darbuotojų trūkumas. Labiausiai šis veiksnys riboja darbui imlių Lietuvos ūkio sektorių (prekybos, statybos ir paslaugų) veiklą, o mažiausiai – kapitalui imlų pramonės sektorių. 2019 m. net apie 26 proc. statybos įmonių nurodė darbuotojų trūkumą kaip veiklą ribojantį veiksni, mažiau jų buvo prekybose ir paslaugose (atitinkamai 20 proc. ir 17 proc.), o mažiausiai – pramonėje (16 proc.). Paslaugų, prekybos ir pramonės sektoriuose šio veiksnio svarba 2019 m., palyginti su 2018 m., padidėjo, o statybų sektoriuje buvo panaši (žr. pav. 10).
- 2019 m. antrąjį metų pusmetį tikimasi lėtesnio ekonominio augimo, taigi, situacija darbo rinkoje turėtų būti mažiau įtempta.** Ekonominio augimo lėtėjimas palaipsniui turėtų lemti ir nuosaikesnę darbo rinkos rodiklių – darbo užmokesčio, užimtumo, nedarbo – kaitą. Taip pat tikėtina, kad lėtėjant ekonominiam aktyvumui, slops ir darbuotojų trūkumo, kaip veiklą ribojančio veiksnio, poveikis įmonių veiklai.
- Jau 2019 m. pirmojoje pusėje vidutinis darbo užmokestis Lietuvoje augo lėčiau nei 2018 m.** 2018 m. augimas buvo sparčiausias per visą pokrizinį laikotarpį – jis augo apie 10 proc. per metus. 2019 m. pirmąjį pusmetį vidutinio darbo užmokesčio augimo dinamika yra panaši, tačiau jo didėjimas yra nuosaikesnis nei 2018 m. – 2019 m. pirmąjį ketvirtį darbo užmokestis augo 9,4 proc., antrąjį – jo augimas sulėtėjo iki 7,9 proc.⁸ Tai lėmė ir lėčiau ekonomikoje augančias sąnaudas, susijusias su darbo apmokėjimu. Užimtumas 2019 m. pirmąjį pusmetį didėjo 1,4 proc., nedarbas sumažėjo 0,3 proc. p. Tiesa, 2019 m. antrąjį ketvirtį nedarbas, pirmą kartą nuo 2010 m., per metus padidėjo 0,2 proc. p. ir sudarė 6,2 proc. Nedarbo padidėjimą per metus lėmė labai trumpo nedarbo (0-5 mėn.) kaita (žr. pav. 11). Tai gali būti susiję su trumpalaikiais veiksniais arba būti lėtėjančio ekonomikos augimo požymis. Vis dėlto, visa tai rodo, kad įtampa darbo rinkoje slūgsta.
- 2019 m. šiek tiek padaugėjo įmonių, susiduriančių su finansiniais sunkumais, tačiau jų dalis ekonomikoje nėra didelė.** 2019 m. tokių įmonių daugėjo visuose ūkio sektoriuose, o tai gali būti susiję su paskolų portfelio kaitos tendencijomis ekonomikoje (žr. pav. 12). Didžiausia su finansiniais sunkumais susiduriančių įmonių dalis buvo statyboje (apie 15 proc.), mažiausia – paslaugose (8 proc.). Labiausiai su finansiniais sunkumais įmonių dalis nuo 2018 m. padidėjo pramonėje. Vis dėlto, darbuotojų trūkumo problema, kartu su nepakankama paklausa, visuose ūkio sektoriuose tebėra svarbesnis veiklą ribojantis veiksnys.
- Produktyvių investicijų augimas lėtėja.** Nors pramonėje gamybos pajėgumų panaudojimas tebėra labai aukštas – apie 78 proc., tačiau net ir lėtėjantis produktyvių investicijų⁹ (t. y. nukreiptų

⁸ Neatsižvelgiant į vidutinio darbo užmokesčio perskaičiavimą dėl įsigaliojusių mokesčių ir pensijų sistemos pakeitimų.

⁹ Pagal bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo duomenis prie produktyvių investicijų priskiriam realiosios investicijos į įrangą, mašinas ir įrenginius (keturių ketvirčių akumuluotų sumų metinis pokytis).

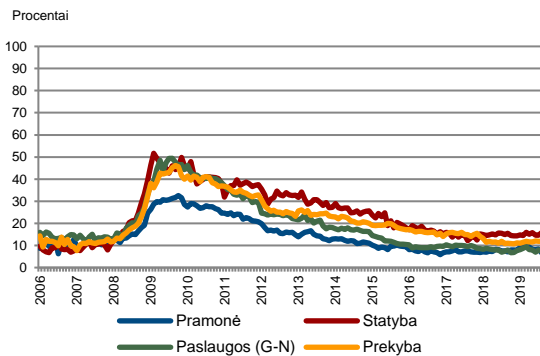
į gamybos pajėgumų atnaujinimą arba įsigijimą) augimas nebedidina gamybos pajėgumų panaudojimo lygio (žr. pav. 13). Lėtėjantis investicijų augimas taip pat gali rodyti, kad ateityje įmonės tikisi ekonominio aktyvumo lėtėjimo, o ir pelno bei paskolų portfelio kaitos tendencijos neskatina įmonių investuoti į gamybos pajėgumų didinimą arba atnaujinimą.

10 pav. Veiksniai, ribojantys įmonių veiklą – darbuotojų trūkumas 2006-2019 m. (pagal ūkio sektorius; pakoreguota pagal sezoniškumą)

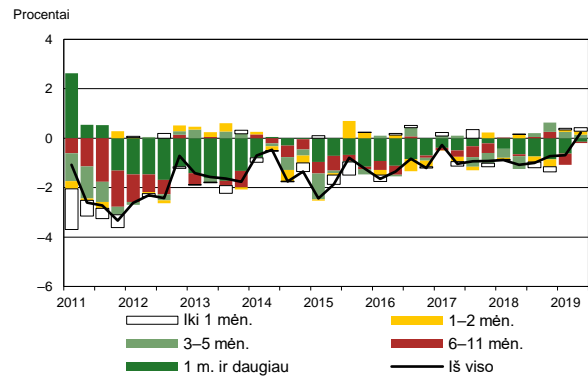
Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir VŠĮ "Versli Lietuva" skaičiavimai.

12 pav. Veiksniai, ribojantys įmonių veiklą – finansiniai sunkumai 2006-2019 m. (pagal ūkio sektorius; pakoreguota pagal sezoniškumą)

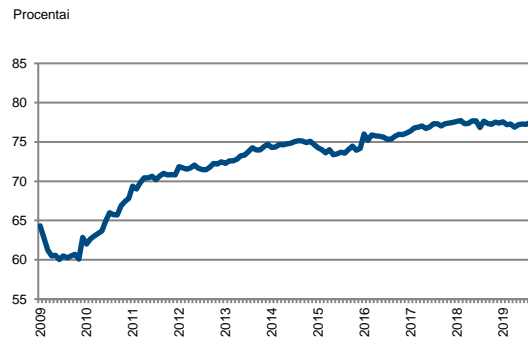
Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir VŠĮ "Versli Lietuva" skaičiavimai.

11 pav. Nedarbo kaita pagal trukmę 2011–2019 m.

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas ir VŠĮ "Versli Lietuva" skaičiavimai.

13 pav. Pramonės gamybos pajėgumų panaudojimo lygis 2009–2019 m.

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir VŠĮ "Versli Lietuva" skaičiavimai.